

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

PIK ВИДАННЯ • JAHRGANG 71

ВЕРЕСЕНЬ • SEPTEMBER 2019 • Nr. 18 (3022)

ЦІНА • PREIS • 1,50 EURO

СИНОД ЄПІСКОПІВ 2019 – ПІДСУМОК

Учасники Синоду УГКЦ на дахові семінарії св. Йосафата в Римі. Цей навчальний заклад, відомий п. н. Колегія св. Йосафата, був заснований листом папи Льва XIII 18.12.1897 р. як Пальська Руська Колегія при церкві свв. Сергія і Ваха. (Вікіпедія)

1–10 вересня 2019 року Божого в м. Римі проходив Синод Єпископів УГКЦ, в якому брало участь 39 єпископів з України, із країн Центральної, Північної та Західної Європи, Північної та Південної Америки і Австралії.

Синод розпочав свої вступні синодальні акти Божественною Літургією в неділю, 1 вересня, коли всі члени Синоду на чолі з Блаженнішим Патріархом Святославом служили Божественну Літургію в прокатедральному соборі Святої Софії

в Римі з нагоди 50-ліття його освячення. На цю подію до Риму прибуло численне духовенство та вірні зі всього світу. Блаженніший Святослав зазначив: «Як пів століття тому патріарх Йосиф збудував собор Святої Софії для збирання "у розсіянні суцях", так і сьогодні цей Собор єднає всіх вірних нашої Церкви».

Основною темою Синоду було «Сопричастя в житті та свідченні УГКЦ». Синодальні отці заслухали звіти комісій та відділів патріаршого рівня, зокрема заключний звіт про стан реалізації програми Стратегії розвитку УГКЦ до 2020 р. «Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом», який представив владика Кен Новаківський з о. д-ром Андрієм Онуферком. Єпископи розглянули звіт синодальної комісії про працю над новим перекладом Божественної Літургії

св. Івана Золотоустого та затвердили проект Місяцеслова УГКЦ.

У четвер, 5 вересня, члени Синоду взяли участь у святкуванні 150-ліття з дня народження та 100-ліття відходу до вічності блаженної Йосафати Гордашевської у базиліці Санта Марія Маджоре. На Божественній Літургії у найстаршому Марійному відпустовому місці Європи разом із єпископами молилися десятки священників, сестри служебниці та численні вірні.

Наступний Синод Єпископів УГКЦ було вирішено провести у вересні 2020 р. в м. Львові, а його головною темою буде «Еміграція, поселення і глобальна єдність УГКЦ». **[3 Комунікату Синоду Єпископів УГКЦ]**

На **3 стор.** владика Богдан Дзюрах пояснює значення цього зібрання єпископів для вірних та цілої Церкви.

Празник Воздвиження Хреста Господнього святкуємо 27 вересня. Цей день є спомином про знаходження царицею Єленою справжнього хреста, на якому був розп'ятий Ісус Христос, тож поклоняємося в цей день не предмету, але спомину про жертву Спасителя, це день возвеличення Христа, що помер в муках задля спасіння людства. [із статті «Воздвиження чесного хреста Господнього», RISU] Докладніше про це на **2 стор.** розповідає Патріарх Святослав. На с-ні: ікона XVII ст., Івано-Франківська обл., із колекції «Студіону».

У цьому році відзначаємо 250-річчя від Дня Народження людини, яка своїми творами зуміла розбудити увесь народ – це Іван Котляревський. 17 і 18 сторіччя бачать Україну поділеною між двома потугами. Назву «Україна» заборонено вживати; країна – «малоросія», мова «малоросійська». Найбільша заслуга Котляревського полягає в тому, що з-під його пера вийшов твір, який можна назвати «українським національним епосом». Про це більше пише Ірина Качанюк-Спех на **5 стор.**

На Мальдівах... Ідеально прозоре море, білий пісок, давній ліс, безмежний степ, довжелезний морський пляж протяжністю 22 кілометри. На Кінбурнській косі, що на півдні України, турист опиняється в майже первозданному світі. Із козацьких часів тут живуть українці, котрі сформували свою культуру та звичаї. Наш спеціальний кореспондент Дмитро Мірецький відправився влітку в експедицію на Кінбурн і хоче поділитися з вами історичною розвідкою та сучасними враженнями. Знайомтеся з матеріалом на **7 стор.**

ПРАПОР ПЕРЕМОГИ

В чому полягає зміст свята Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста? Бо коли ми щось святкуємо, неначе стаємо учасниками якоїсь важливої події. Учасниками, чи радше причасниками.

У книгах священного писання завжди ми чуємо, що є лише один переможець: той, хто перемагає, той, який є єдиний сильний, той, від якого залежить перемога усіх переможців; в історії сотворення світу таким переможцем є лише Господь Бог. Ми знаємо, що іменем Божим, кличем «Хто як Бог!» була здійснена перша в історії сотвореного невидимого світу перемога над злими духами під проводом Архистратига Михаїла.

Але в історії людства Господь Бог показував себе як переможець і джерело перемоги в особливих, можливо навіть скажемо – драматичних моментах історії свого народу. В Книзі Виходу читаємо про таку подію: ізраїльтяни під проводом Мойсея щойно перейшли Червоне море. Були врятовані переможною Божою десницею від фараона, який хотів їх наздогнати і знов повернути у рабство. І ось здавалося б, що всяка небезпека уже за плечима, вони підходять до Синайської гори, і тут на них чинять напад кочові племена пустелі під проводом Амаліка. І тоді Мойсей висилає Ісуса Навина в боротьбу проти амалікітян, а сам виходить на гору і починає молитися.

Саме ця молитва Мойсея на горі, за думкою Отців Церкви, є прообразом Чесного і Животворящого Хреста Господнього. Бо каже Священне

Писання: Коли Мойсей підіймав руки, тоді народ Божий перемагав, коли опускав руки, то тоді перемагав ворог. І руки в Мойсея обважніли, бо уже важко було довго стояти, молитись з піднесеними руками, тоді його двоє учнів підійшли і підтримували йому руки, змайстрували таку своєрідну підставку для того, щоб Мойсей міг з піднятими руками вистояти до кінцевої, остаточної перемоги.

Ми знаємо, що всяка справжня перемога може бути тоді, коли вона, поперше, є остаточною, а по-друге, плодом цієї перемоги є справжній, справедливий мир. І ось апостол Павло каже про момент такої справжньої, остаточної перемоги, підсумком і наслідком якої наступив мир між Богом і людьми; перемоги, яка дала мир в стосунках між людьми різних народів, – ним був хрест нашого з вами Спасителя. Тому ми по праві назвати хрест животворящим знаком, символом, прапором перемоги; перемоги добра над злом; перемоги сили духа над темрявою і ненавистю світу цього. Знак перемоги є наче тим ключем, який відкриває нам джерело, з якого ця перемога виходить, бо джерелом є Господь Бог.

На цьому живоносному дереві плоттю розп'явся сам Син Божий, і у своїй смерті переміг смерть, приніс остаточну перемогу над усіма наслідками гріха і злоби. І тому хрест Господній є силою, знаком, прапором перемоги християнського народу.

Свято Воздвиження Чесного Хреста пов'язане з хрестом, як символом перемоги. Це свято поєднує у собі дві події. Одна подія є до сьогодні загадкою світової історії. Ми знаємо, що Костянтин, який ішов на місто Рим для того, щоби здобути перемогу над своїм опонентом на римський ім-

ператорський престіл, біля Мульвійського моста над річкою Тибр побачив на небі дивний знак – знак хреста, і почув слово: «Цим знаком переможеш!». Він тоді наказав нанести знак хреста на щити своїх воїнів. І здобув перемогу над переважачим військом свого опонента. Він зрозумів: не він переможець, хоча перемогу і одержав; переможцем є той дивний Господь, той дивний Ісус, який відкрив йому знак перемоги – знак хреста. Тому, будучи уже імператором, посилав свою матір до Єрусалиму для того, щоб віднайти той хрест, на якому розп'явся і помер наш Спаситель. Той хрест, який зробив його тим, ким він є – привів його на престіл римської влади, зробив його першим християнським володарем цього світу. Таким чином у свято Воздвиження ми святкуємо віднайдення і піднесення над всією Вселенною того хреста, який є джерелом перемоги для людини над усіма силами зла, які на неї напосідають. Тому ми сьогодні кажемо: хресту твому поклоняємся, Христе, і святее воскресення твое слаavimo.

Тут у нашому храмі, у тетраподі, як великий скарб нашого собору, ми маємо часточку того животворящого хреста, якого віднайшла славна цариця Єлена, мати Костянтина.

Сьогодні український народ веде дуже непросту боротьбу, ми всі просимо перемоги, просимо справедливого миру, просимо перемоги у єдиного, хто є справжнім переможцем над гріхом і смертю: у нашого розп'ятого на хресті Спасителя. У цьому святі він дарує нам прапор перемоги, дарує нам цей знак, яким ми можемо перемогти.

Нам дуже часто опускаються руки, можливо той вислів «опустити руки» й походить від цієї історії про Мойсея, який підіймає руки догори у бо-

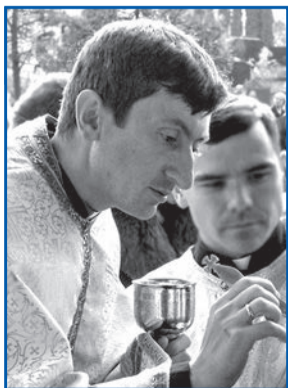

«Воздвиження Чесного Хреста», друга пол. 17 ст., с. Добра Шляхетська, Риботицька школа іконопису, зберігається в історичному музею м. Сянік. С-на з інтернетсторінки: ikon.org.ua

ротьбі з Амаліком. Святий Отець Папа Франциск на з'їзді молоді казав: «Дуже часто сьогодні люди опускають руки, ще не починаючи боротьби». Для того щоби наші руки не опускалися, для того, щоби сила Божа перебувала в нас, для того, щоби ми у своєму особистому, суспільному і нашому державному бутті здобули справжню перемогу, яка б дала нам справедливий, істинний мир, ми сьогодні возносимо у серці

нашої української землі чесний і животворящий хрест Господній. Набираймося у нього і з нього цієї сили. І нехай Божа перемога, яка дарується нам у Христі Ісусі стане перемогою нашого особистого святого християнського життя.

Проповідь Патріарха Святослава у Соборі Воскресіння Христового на свято Воздвиження Чесного Хреста 27.09. 2016 р. Подано за відеозаписом «Живого ТБ»

Сповідь ніколи не принижує людину

Що таке сповідь з цілого життя, коли її можна робити і чи можна її повторювати?

Отець ІВАН СІЧКАРИК: Перед важливими моментами у житті, особливо в час завершення життєвого шляху, люди виявляють бажання посповідатися з цілого життя. Тоді вони пригадують що поганого зробили, подумали, сказали в минулому, що, можливо, призвело до невтішних наслідків.

З перспективи літ життя постає в особливому світлі і може те, на що раніше не звертали уваги, власне, було гріхом. Буває, що під час сповіді людина згадує щось зі свого дитинства з чого раніше не сповідалася. Стаючи духовно зрілішою вона починає бачити те, чого раніше не бачила.

Є моменти, коли охрещена людина, ставши дорослою, жодного разу не сповідалася. Щоб розпочати своє духовне життя, вона повинна посповідатися за ціле життя, з часу, коли стала свідомою.

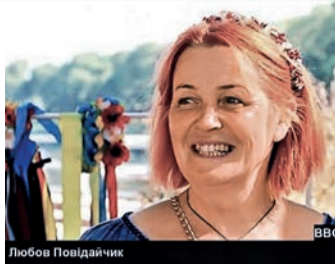
Фрагмент інтерв'ю Оксани Небесної з отцем-доктором Іваном Січкариком. Подано за: «Файне місто Тернопіль»

ПІДПІЛЬНА
ЦЕРКВА

В ІНТЕРНАТ – ЧЕРЕЗ ВІРУ

Любов Повідайчик, чия родина сповідувала окрему течію греко-католицизму і належала до т. зв. уніатів-покутників, згадує, як в СРСР з родин її одновірців забирали дітей в інтернати.

Любов Повідайчик. Воші були не дивною в тамтешніх закладах.

«Загал вважав таких, як мої батьки, сектантами, – пригадує Любов. – До нас ставилися навіть не так як до греко-католиків, ставлення було жорсткіше. І дітей вилучали в інтернати, аби вони не виховувалися в тій вірі. Крім того, в наших рідинах дітям заборонено було вступати в жовтенята, піонери та в комсомол як у сатанинські організації».

«Мене забрали з дому і спочатку поклали у Воловець в лікарню до моменту, поки визначать, куди ж мене направити. Направили в інтернат у Буштино. А коли через місяць таго прийшов мене провідати, то не впізнав: довге біле волосся обрізане, голова змащена нафтою... Така була моя зустріч з радянською дійсністю», – сміється сьогодні пані Повідай-

чик. У селищі Нижні Ворота, звідки родом жінка, до СРСР таких родин було 6–7, тепер же залишилось 2–3, переважно 90-річні бабці. Любу та її брата забрали до різних інтернатів. Але вона щотижня на вихідні, їдучи начебто до бабусі, тихенько поверталася додому: спальний корпус її інтернату був розташований за 700 м від їхньої хати. І оскільки вона була відмінницею, то дирекція не дуже її контролювала. «Для них важливою була галочка: мовляв, таких дітей забрали і от вивчили! А я йшла на золоту медаль».

«У нас у селі доносили всі. І ми мусили ставити дерев'яну дошку, щоб не видно було у вікно, хто до нас приходив. Бо за хатою в нас тік потічок, а далі ліщина і гора».

BBC News Україна

УГКЦ була «мовчазною Церквою» 43 роки. Цього року відзначаємо 30-річчя виходу Церкви з підпілля. Пронести віру крізь табори, тюрми, переслідування та цькування було непросто

ЗАВДАННЯ СИНОДУ
ЄПІСКОПІВ УГКЦ

Цьогоріч Синод Єпископів Української Греко-Католицької Церкви упродовж 1–10 вересня відбувався у Римі. Пропонуємо вашій увазі інтерв'ю із Секретарем Синоду владикою Богданом Дзюрахом про значення цього зібрання єпископів для вірних та цілої Церкви, основні моменти синодальних засідань, особливості цьогорічного Синоду Єпископів та його головну тему, яка й спонукала до його проведення саме в Римі.

► **Що таке Синод Єпископів? Якими є його основні функції у Церквах свого права, зокрема в УГКЦ?**

Вл. Б. Дзюрах: Синод Єпископів це збір владик УГКЦ на чолі з Главою Церкви, який є найвищим керівним, законодавчим та судовим органом Східної Католицької Церкви свого права. Саме Синод Єпископів має виключне право видавати закони для усїєї помісної Церкви. Важливим завданням Синоду є обрання Патріарха та єпископів і призначення останніх до різноманітних пастирських служінь в Україні та на поселеннях. Окрім цього, кожного разу, коли Єпископи збираються на Синоді, вони обговорюють і приймають рішення щодо важливих душпастирських питань, беручи до уваги виклики сучасного світу та суспільно-політичної ситуації на матірних землях і на поселеннях.

► **Яке значення мають ці щорічні Синоди Єпископів для пересічного вірного**

УГКЦ, що намагається щонеділі брати участь у спільній парафіяльній молитві та активно долучатися до розбудови своєї живої парафії?

Вл. Б. Дзюрах: Попри різні згадані вище і немаловажні завдання, які здійснюють Синодальні Отці, їхнім першим і найголовнішим завданням є відкривання Божої волі для своєї Церкви та спільні пошуки найкращих способів, щоб цю спасенну Божу волю втілити в житті усїєї Церкви, своїх епархій та екзархатів та кожного віруючого зокрема, – на освячення усїх нас. Нашим покликанням як пастирів не є просте множення приписів, рішень і законів, бо в такому разі ми не були б нічим не кращими від книжників і законовчителів – сучасників Ісуса, яким Господь докоряв за їхній релігійний формалізм та зосередженість на зовнішніх обрядах і на літері закону.

Продовження на 4 стор. ▼

ОТЕЦЬ І. КУЛИК СТАВ ЄПАРХОМ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИМ

10 вересня у Ватикані повідомлено про те, що Папа Франциск надав свою згоду на обрання всецесного отця Івана Кулика, пароха парафії святих Сергія і Ваха у Римі, Єпархом Кам'янець-Подільським, яке здійснив Синод Єпископів УГКЦ. Владика-номінат Іван Кулик народився 16.03.1979 р. в Переволоці, Тернопільська обл. Священниче формування розпочав у Тернопільській вищій духовній семінарії, а завершував у Люблінській семінарії в Польщі, після чого у травні 2005 р. отримав пресвітерське рукоположення. Від 2005 по 2009 р. о. Іван навчався в Папському Патристичному Інституті «Augustinianum», здобувши ліценціат з патристики. Під час навчання здійснював душпастирську опіку в українських греко-католицьких громадах в різних містах Італії. У 2009 році був призначений Адміністратором української парафії святих Сергія і Ваха в Римі, парохом якої став 2013 року. (о. Тимотей Т. Коцур, ЧСВВ, Ватикан)

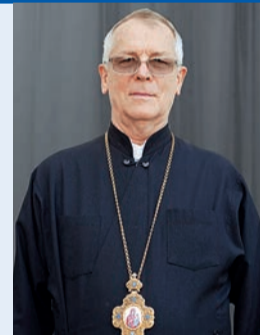

СУД ПОЗБАВИВ «ГАЗПРОМ» МОНОПОЛІЇ НА ГАЗОГІН У НІМЕЧЧИНІ

Польська газова компанія PGNiG через суд скасувала постанову Європейської Комісії, якою «Газпрому» надали право використовувати 90 % потужності газогону OPAL, що пролягає територією Німеччини неподалік кордону з Польщею. Відповідне рішення ухвалив Суд справедливості ЄС в Люксембурзі. Зазначають, що це рішення зобов'язує «Газпром» надати доступ до газогону OPAL іншим користувачам. Через це газ, який постачають до Німеччини «Північним потоком-1», не можна буде в тих же обсягах постачати далі на південь. За словами міністра енергетики Польщі Кшиштофа Тхужевського, це рішення дозволить захистити систему енергетичної безпеки Польщі і України. Президент PGNiG Пьотр Возняк повідомив, що завдяки цьому рішення суду газогону «Північний потік-1» доведеться скоротити свої потужності на 12,4 мільярда кубічних метрів річно. «Виникає враження, що вперше енергетична солідарність Європи набула матеріального виміру, а не залишилася порожнім словом», – зазначив він. Варто уточнити, що трубопровід OPAL – це наземне продовження «Північного потоку-1», яке дозволяє «Газпрому» постачати газ до Центральної і Південної Європи в обхід газотранспортної системи України. 2016 року Єврокомісія ухвалила рішення, яким надала «Газпрому» дозвіл використовувати 90 % цього трубопроводу. Це рішення Польща оскаржила у Європейському суді справедливості. (Збруч)

ВЛАДИКА ДІОНІСІЙ ЛЯХОВИЧ СТАВ ДЕЛЕГАТОМ З ПОВНИМИ ПРАВАМИ АПОСТОЛЬСЬКОГО ЕКЗАРХА ДЛЯ ВІРНИХ В ІТАЛІЇ

11 липня Папа Франциск створив Апостольський екзархат для українців католиків візантійського обряду, які проживають в Італії. Водночас Святіший Отець призначив Апостольським адміністратором новоствореного екзархату кардинала Анжело де Донатіса. 5 вересня своїм декретом кардинал Донатіс делегував свої повноваження владіці Діонісію. «Сьогодні Папа Франциск через свого Вікарія передає вам справу спасіння людських душ того екзархату, якого ми так бажали, і який Святіший Отець створив для того, щоб кожен українець в Італії справді відчув себе любленим та опікуваним своєю Церквою», – сказав Блаженніший Святослав після проголошення декрету. Новостворена церковна територіальна одиниця УГКЦ охоплює всю територію Італії. На цій території духовну опіку для приблизно 70 тисяч вірних здійснюють 62 священники. (Пресслужба Секретаріату Синоду Єпископів УГКЦ)

СЕНЦОВ: ДО ПЕРЕМОГИ ЩЕ ДУЖЕ ДАЛЕКО

7 вересня між Україною і Росією відбувся обмін утримуваними особами. Росія видала Україні 24 моряків, захоплених у листопаді 2018 року поблизу Керчі, Олега Сенцова та Олександра Колченка, загалом – 35 осіб. Відразу після приземлення літака Сенцов зокрема сказав: «Ми з хлопцями дуже раді опинитися на рідній землі. Хочеться сказати "велике спасибі" всім тим людям, які всі ці роки допомагали нам, нашим рідинам. Які домагалися нашого звільнення, і врешті-решт його домоглися. Спасибі вам велике! Сподіваюся, що й інші полонені будуть скоро звільнені. Але навіть зі звільненням останнього полоненого наша боротьба не закінчується. До перемоги ще дуже далеко. Ворог сильний і здаватися не збирається. Але перемога все одно буде за нашою стороною, у нас немає іншого вибору. Слава Україні!». (Українська правда; Український контент)

ЗАВДАННЯ СИНОДУ ЄПИСКОПІВ УГКЦ

▼ Продовження. Початок на 3 стор.

Ми відчуваємося відповідальними за духовний зріст довіреного нам Божого люду. Тому щиро сподіваємося, що наші дискусії, обмін думками і прийняті рішення будуть натхненні Святим Духом та знайдуть відгомін у душах наших священників, богосвячених осіб та віруючих мирян і служитимуть духовному відродженню і зростанню усіх нас.

► **Яким чином відбувається це зібрання єпископів? Чи існують певні усталені частини програми засідань?**

Вл. Б. Дзюрах: Розпочинається Синод Єпископів Божественною Літургією, яку очолює Предстоятель Церкви у співслужінні членів Синоду. Наприкінці Літургії зачитується Декрет скликання Синоду та урочисто проголошується його початок. Відтак у місці проведення синодальних засідань, владики під проводом Блаженнішого Святослава, служать Молебень до Святого Духа, призиваючи Його поміч і світло для синодальних діянь. Наприкінці Молебню усі учасники та обслуговуючий персонал Синоду складають присягу про збереження синодальної таємниці. Далі до залу засідань з каплиці процесійно переноситься книга Св. Євангелія, перед якою увесь час горить запалена свічка, – як знак присутності між нами Воскреслого Спасителя.

Кожного сесійного дня ми маємо три робочих засідання: два до обіду і одне, дещо довше, після обіду. Один день в синодальній програмі присвячується духовній віднові: тоді робочих засідань не буває, а владики впродовж усього дня віддаються усильній молитві та духовній заставі під проводом визначеного отця-реколектанта. Такі дні духовної віднові, як правило, проводяться посередині синодального шляху.

Окрім цього часто відбуваються додаткові заходи, в залежності від місця проведення Синоду і від обставин. Так, під час одного з останніх Синодів ми служили Панахиду на Личаківському цвинтарі за упокій загиблих захисників Вітчизни, іншим разом – відвідували поранених воїнів у госпіталі, ще іншим разом – брали участь у відкритті Цен-

Рим, 2019 р. Синод УГКЦ розпочав свою роботу зі святкування 50-ліття освячення Собору св. Софії

тру митрополита Андрея при УКУ.

Як правило, на кожний Синод Єпископів ми запрошуємо Апостольського нунція та гостей з інших Церков-Сестер. У таких випадках до нас зі словами привітання звертаються представники Православних Церков та гості від Східних Католицьких Церков чи делегати від латинських Єпископських Конференцій з України та інших країн світу. Запрошені гості можуть бути присутніми на деяких робочих засіданнях Синоду.

► **В який спосіб вірні довідуються про те, що відбувається на Синоді і про синодальні рішення?**

Вл. Б. Дзюрах: Синодальні рішення і постанови в дуже короткому часі після закінчення Синоду проголошуються окремим Декретом Глави Церкви і доводяться до відома усіх зацікавлених структур і усього церковного люду Божого. Їх, зокрема, можна прочитати на офіційному та синодальному сайтах УГКЦ. Окрім цього, щоб дати більш детальну та актуальну інформацію про перебіг і зміст синодальних нарад, щодня наша пресслужба публікує пресрелізи, повідомлення, коментарі і інтерв'ю з учасниками та гостями, а наприкінці Синоду затверджується і публікується кінцевий Комунікат.

► **Якими особливостями відзначається цьогорічний Синод**

Єпископів? Чому місцем синодальних засідань був обраний саме Рим?

Вл. Б. Дзюрах: Якщо мені не зраджує пам'ять, то востаннє подібне зібрання усіх владик УГКЦ у Римі мало місце на початку 1990-х років, декілька років після виходу нашої Церкви з підпілля. Нагодою проведення цьогорічного Синоду в Римі стало святкування 50-ліття освячення собору св. Софії, яке здійснив Слуга Божий Патріарх Йосиф у присутності тодішнього Папи св. Павла VI наприкінці вересня 1969 року.

І Рим, і собор св. Софії мають глибоке символічне значення у контексті головної теми цьогорічного Синоду: «Сопричастя у житті і свідченні УГКЦ». Собор св. Софії став символом єднання українців «у розсіянні суцях» з переслідуваною Церквою на матірних землях. А спорудження його у вічному місті мало підкреслювати єдність-сопричастя, від самих початків Володимирівського Хрещення, Київської Церкви з Вселенською Христовою Церквою, заснованою на скелі-Петрі. Ця єдність була відновлена 1596 року, а наша Українська Греко-Католицька Церква є її живим свідком і носієм.

А вже в безпосередній близькості до цьогорічного Синоду Святійший Отець Франциск дав ще один чудовий привід, щоб ми усім синодом

відвідали Італію: Папа відразу після липневої зустрічі з Постійним Синодом і митрополитами нашої Церкви, створив екзархат УГКЦ в Італії. Знаковий крок і ще один доказ вірності Апостольської Столиці нашої Церкви та щирого прагнення до її розвитку і розквіту.

► **Беручи до уваги цьогорічну тему засідань, які актуальні виклики перед УГКЦ спонукали до її вибору?**

Вл. Б. Дзюрах: Вже стало звичним окреслювати природу УГКЦ прикметником «глобальна». Справді, сьогодні вірні нашої Церкви під проводом своїх пастирів згуртовані в церковних спільнотах різного рівня на всіх континентах. В Польщі, США, Канаді і Бразилії маємо митрополії, в Аргентині та Австралії та багатьох країнах Західної Європи – єпархії та екзархати, а віднедавна були започатковані греко-католицькі громади навіть на африканському континенті. Така розлога географія становить великий душпастирський виклик, зокрема у зв'язку з новітньою масовою еміграцією. Церква намагалася у всі часи розділяти зі своїм народом його долю, підтримувати в часах лихоліття, супроводжувати в періодах випробувань, просто бути з нашими людьми всюди там, де б'ється українське серце, яке шукає і прагне Бога.

Іншою місією, яку Боже Провидіння доручило УГКЦ – це свідчення єдності Христової Церкви та сприяння у відновленні цієї єдності, про яку молився наш Спаситель перед своїми страстями: «Щоб усі були одно!». Ми самим своїм буттям свідчимо перед іншими нез'єдиненими Церквами і церковними спільнотами, що ця єдність, якої для своєї Церкви так дуже прагнув Христос Господь, є не лише бажаною чи можливою, але і реально здійснюємою, бо ми нею вже впродовж багатьох століть живемо, її плекаємо і передаємо з покоління в покоління, скріплюючи нашу вірність Христовій Церкві навіть кров'ю мучеників та ісповідників, як це було ще зовсім недавно в Україні.

Розмовляв Іван Вихор. Подано за: synod.ugcc.ua; текст скорочено

Переглядаючи архів «Християнського Голосу»

Тарас Шевченко, «Богданова церква в Суботіві», 1845 р.

МОСКОВСЬКА ЦЕРКВА «ДБАЄ» ПРО МОГИЛУ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

В жовтневій числі «Журналу Московської Патріархії» подано замітку про «Посвячення церков» такого змісту: «В 1953 р. було визначено на зарядження Святійшого Алексея з фондів Московської Патріархії 50 тисяч рублів для направи занепакої церкви св. Пророка Божого Іллі в селі Суботіві, Чигиринського району, Черкаської області. Церква ця – сучасниця великих історичних подій нашої Батьківщини. Її збудовано в 1654 р. боголюбивим старанням героя українського народу, гетьмана України Богдана Хмельницького, вона представляє чудовий взірць українського барокко.

Місце будови церкви злучено безпосередньо з особою прославленого полководця. Визволитель України родився й пере-

був своє дитинство в селі Суботіві. Тут же згідно з заповітом було його й поховано, в збудованій ним церкві. Характеристично, що нарід від старих часів іменує цю церкву "Богданівською".

Основна справа церкви була закінчена весною 1954 р. до урочистого ювілею воз'єднання України з Росією. В цьому році направу закінчено цілком, в день храмового свята 20 липня (2 серпня) відбулось посвячення направленої і побожно прикрашеної церкви... По хреснім обході церкви протоєрей виголосив промову, в якій висловив подяку Первосвятителю нашої Церкви. По промові було проголошено многоліття Святійшому Патріярху Московському і всея Руси Алексею.

Не знати що було гіршим, чи те, що поляки викинули з могили кості Хмельницького, чи те, що церкву в Суботіві направили церковні прислужники московського нападництва й загарбництва. І чи не було й одне і друге наслідком злощасної Переяславської умови? (М.Б.) [«ХГ», ч. 23 (386) від 03.06.1956 р.]

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ – до 250-річчя від Дня Народження

У цьому році українці в усьому світі відзначають 250-річчя від Дня Народження людини, яка своїми творами зуміла розбудити увесь народ – це поет і драматург Іван Котляревський. Щоб гідно оцінити його вагомий вклад в українську літературу, слід пригадати собі умовини життя в Україні в часах, коли жив Котляревський.

Оксана Тернавська, «Еней»

До того часу, в середньовіччі, Київська Русь була могутньою державою. Однак 17 і 18 століття бачать Україну поділеною між двома потугами: захід знаходиться під пануванням Польщі, схід під царською Росією. Навіть назву «Україна» заборонено вживати; країна – «малоросія», людей згідливо називають «малороси», мова «малоросійська». Панувала кріпаччина, люди втратили свободу. Мова була понижена, як сільський діалект, негідний, щоб нею писали літературні твори. Котляревський переламав ці перепони. Своїми творами він підніс українську мову до літературної мови і надав їй ту гідність, на яку народна мова заслуговує. Понижених і приборканих людей з народу він представляє героями своїх оповідань, допомагаючи їм віднайти належну людську гідність і призадуматися над своїми вартостями. Тим самим Іван Котляревський започаткував нове епохальне відродження в історії українського народу та української літератури, а наслідки цього перелому відчуваємо і сьогодні. Не лише Тарас Шевченко зумів гідно оцінити його вклад, називаючи його «Батьком» українського письменства, але й інші великі поети прославили його своїми творами. Хай послужить як приклад сонет Івана Франка:

Котляревський

Орел могучий на вершці сніжному
Сидів і оком вдовж і вищир гонив,
Втім, схопився і по снігу мілкому
Крилом ударив і в лазур поплив.

Та грудю снігу він крилом відбив,
І вниз вона по склоні кам'яному
Котиться стала – час малий проплив,
І вниз ревла лавина дужче грому.

Так Котляревський у щасливий час
Українським словом розпочав співати,
І спів той виглядав на жарт не раз.

Та був у нім завдаток сил багатий,
І огник, ним засвічений, не згас,
А розгорівсь, щоб всіх нас ogrівати.

Іван Котляревський стоїть між класикою і романтизмом. Своїми творами він започатковує нову епоху українського письменства, яка продовжується такими постатями, як Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Василь Стус, Дмитро Павличко, Ліна Костенко та багато іншими.

Іван Котляревський народився 9 вересня 1769 року в Полтаві як син урядовця. Освіту він спершу дістав у дяка, опісля вчився в духовній Семінарії (1780–1789). Не маючи зацікавлення для духовного стану, він покидає Семінарію, працює спершу урядником (до 1793 р.), згодом домашнім учителем для дітей дворян (до 1796 р.), де він є свідком, а також учасником товариського життя дворян. Рівночасно він має нагоду бачити життя селян, він радо з ними зустрічається й уважно придивляється до їхніх звичаїв та обичаїв, прислуховується до їхньої мови й записує вислови, прислів'я і приповідки, їхні пісні, казки та перекази, які він пізніше вживає у своїх творах.

У роках 1796 до 1808 Котляревський на військовій службі, бере участь у турецько-російській війні і розбудовує український кінний регімент. 1808 року виїжджає до Петербурга, в пошуках за новою посадою, однак не знайшовши нічого відповідного, повертається до Полтави і від 1810 р. працює наглядачем в «Інтернаті для дітей збіднілих дворян». У 1818 році він перебирає пост директора театру в Полтаві, де він працює до 1821 року та пише для цього театру свої п'єси. Він також був членом масонської ложі «Любов до істини» та членом товариства любителів красного мистецтва в Харкові.

Іван Котляревський помер 10 листопада 1838 року в Полтаві, де він і похований. Будинок, в якому він проживав, сьогодні музей.

ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ КОТЛЯРЕВСЬКОГО

До його головних творів належать в першу чергу трагедія «Енеїда», на підставі якої створено також оперету, з музикою Миколи Лисенка та лібретом Миколи Садовського, та оперета «Наталка Полтавка» і водевіль «Москаль Чарівник»; обидві п'єси написані для полтавського театру і були вперше поставлені 1819 року. Для оперети «Наталка Полтавка» писали музику різні композитори, сьогодні найчастіше вживають музику Миколи Лисенка з 1889 року. Тексти до пісень цієї оперети написав частково сам Котляревський, частково він тут інтегрував відомі народні пісні.

ТРАВЕСТІЯ «ЕНЕІДА»

«Енеїда» Івана Котляревського належить до вирішальних творів української літератури. Вже перше видання 1798 року (видання перших трьох пісень здійснив Максим Парпура без дозволу поета) викликало позитивне враження серед читачів. Сергій Єфремов називає рік 1798 пам'ятним роком в історії української літератури. У 1808 році вийшло друком нове, перероблене і поетом авторизоване видання перших чотирьох пісень. Повне видання «Енеїди» усіх шістьох пісень вийшло друком щойно

1842 року в Харкові, шість років після смерти поета.

«Енеїда» – це трагедія, написана в стилі бурлескної європейської літератури 17/18 століть, як перелицьований твір «Енеїс» римського поета Вергілія (70–19 до н.е.). Назва трагедії походить від італійського «travestire» і означає переодягнути. У літературознавчому словнику Геро фон Вільперта читаємо: «Трагедія, подібно як і пародія, є сатиричне осміювання серйозної поезії, однак у іншому, глумливому виді, оскільки немає узгодженості між формою і змістом. Вона можлива в усіх формах поезії, (епічній, драматичній, ліричній), але діє щойно тоді, коли знається оригінал». Існують численні трагедії в європейській літературі. У Франції Paul Scarron (1610–1660) написав «Le Virgile travesti», в якій він критикував преціозні манери свого часу і цим мостив шлях для Мольєра. У Росії переклав Николай Осипов (1751–1799) трагедію Альойса Блюмауєра («Vergils Aeneis travestirt»), при чому він не дотримувався повністю оригіналу, а додав поодинокі епізоди від Вергілія. Твір Осипова залишився незакінченим; його закінчив О. Котельницький.

Котляревський знав Осипова, а через нього і Блюмауєра. Обидва дали поштовх до «Енеїди», як ми її знаємо сьогодні. Хоча впадає в очі багато подібного між Блюмауєром і Котляревським, однак твір Котляревського значно вищої якості. Під плащиком трагедії Котляревський створив глибокодумний твір високої літературної вартості, який стоїть значно вище, ніж тривіальна бурлескна література свого часу і всупереч іншим трагедіям, її популярність на нічому не потерпіла.

Твір Вергілія складається з дванадцяти книжок. Він починає від втечі Енея з палаючої Трої, а прибувши до Дідони, Еней розповідає про руйнування Трої.

Продовження на 6 стор. ▼

Оксана Тернавська, «Троянці в Сицилії»

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ – ДО 250-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

▼ Продовження. Початок на 5 стор.

Котляревський резигнує з опису про упадок Трої, а в шістьох частинах, які він називає піснями, розповідає про мандрування Енея; поза тим він досить точно дотримується Вергілевого оригіналу. Котляревський вживає десятивіршову строфу, написану чотирисловим ямбом, яка має такий порядок рими: а b a b c d e e d. Дія починається безпосередньо від утечі Енея разом зі своїми товаришами троянцями.

Зараз на початку Котляревський представляє особу Енея і його походження від богів, оскільки він є сином богині Венери, і для пояснення, подає епізод з яблукком: згідно з грецькою міфологією, під час весілля Парісові доручено передати одній з богинь яблукко з написом «для найкращої». Щоби дістати яблукко, Гера обіцяла йому велич, Юнона славу, а Венера найкращу жінку в світі. Тому, що Паріс передав Венері яблукко, Юнона стала його великим ворогом, а також ворогом його нащадка Енея, котрого вона постійно переслідувала. Однак Венера допомагала синові і кожний раз, коли Юнона насилала на Енея лихо, Венера обертала це лихо на щасливий кінець.

Читаючи перші рядки стає ясно, що Котляревський, дотримуючись правил трагедії, переніс дію в Україну. Не важко пізнати паралелі між зруйнуванням Трої і зруйнуванням Запорізької Січі, між втечею троянців і втечею козаків. Героями оповідання українські козаки, з усіма рисами, що питомі козакам, а Еней справжній козацький отаман:

*Еней був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак,
Удавсь на всеє зле проворний,
Завзятіший од всіх бурлак.
Но греки як, спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тягу дав;
Забравши деяких троянців,
Осмалених, як гиря, ланців,
П'ятами з Трої наживав. (I, 1)*

Оскільки на початку тон ще жартівливий, гумористичний, протягом наступних пісень він стає щораз серйозніший, як сонце, що має трудність пробитися крізь хмари. Лише у строфах, написаних макаронічним стилем (де в одному реченні перемішані різні мови), показується гумор Котляревського. Тут він знайшов можливість висміяти і критикувати усіх тих, що калічать мову, не дбають про її чистоту, а бездумно перемішують різні мови. Прибувши до держави короля Латина, троянці побачили, що вони нікого не розуміють. Оскільки це країна, де їм присуджено в майбутньому жити, Еней їх присилував вивчити латинську мову:

*Еней від них не одступався,
Тройчаткою всіх приганяв;
І хто хоть трохи лінувався,
Тому субітки і давав.
За тиждень, так лаціну взнали,
Що вже з Енеєм розмовляли
І говорили все на –ус:
Енея звали «Енеусом»,
Уже не паном, – «домінусом»,
Себе ж то звали «Троянус». (IV, 34)*

Найкращим прикладом для макаронічного стилю хай стане промова послів Енея перед колом Латиним:

*Енеус ностер маґнус панус
І славний троянорум князь,
Шмигляв по морю, як циганус,
Ад те, о рекс! прислав нунк нас.
Роґамус, доміне Лятіне,
Нехай наш капут не загине:
Пермітте жить в землі своїй,
Хоть за пекуїї, хоть ґратіс,
Ми дякувати будем саміс*

Бенефіценції твоїй.

*О рекс! будь нашим Меценатом
І ласкам туам покажи,
Енеусу зробися братом,
О оптіме, не одкажи!
Енеус принцепс ест моторний,
Формозус, гарний і проворний,
Побачиш сам інноміне!
Вели акціпере подарки
З ласкавим видом і без сварки,
Що прислані через мене. (IV, 46–47)*

Котляревський не щадить критики життєвих умовин в країні, корупції, лакізму, використання й понижування других. У різних епізодах, у описах пекла, а також поведінки богів, відчуваємо його критичне ставлення. Героями твору стали козаки, як він їх особисто пізнав; він описує їхню тверду мову, їхню непогамованість, їхній нахил до обжирливості і пияцтва, але також їхнє чуле серце, сповнене любові, їхню щирість, вірність і дружбу. Цей шпагат почуттів майстерно випрацюваний в «Енеїді». Вірність аж до самопожертви описана у епізоді про побратимів Евріяла і Низа, перебраному від Вергілія, але у Котляревського в новому навітленні. Два молоденькі козаки, щоб показати свою хоробрість, нападають ніччю на ворожий табір. Вартові їх побачили. Низ ще може сховатися, але Евріяла вони схоплюють. Тоді Низ вискакує, щоб рятувати друга – оба там гинуть.

*Як іскра, порох запаливши,
Сама з ним вкупі пропада,
Так Низ, Волсентія убивши,
І сам лишився живота;
Бо всі на його і напали,
На смерть звертіли і зім'яли
І голову зняли з плечей.
Так кончили жизнь козарлюги,
Зробивши славні услуги,
На вічність пам'яті своєї. (V, 104)*

Котляревський писав мовою народу, за якою він пильно стежив, яку записував і пізніше використовував у своїх творах. На кожному кроці зустрічаємо в «Енеїді» широкі описи страв і побутового знаряддя, одягу і військового ремесла. Приповідки і прислів'я, які ми вживаємо у нашому щоденному житті, походять часто з «Енеїди», хоча ми не здаємо собі з того справи. Наприклад: «Еней в біді, як птичка в клітці, запутався, мов рибка в сітці» (V, 1); «П'ятами з Трої наживав» (I, 1); «Великі у страха очі» (V, 69); «На ловця звір наскакав» (IV, 37); «Посадити, як рака на міль» (IV, 133); «Коту гладкому не до мишки» (V, 48); ітд. Його мова багата на синоніми, для «іти – ходити» є цілий ряд висловів: волочитися, причвалати, мандрувати, швендувати, пробрести, покотити, пертисся, скитатися, ітд., «комусь зробити щось лихого»: наварити каші, дати швабу, дати перегону, залити за шкуру сала, вкрутити хвоста, ітд. А вже сварливих висловів таки не бракує; коли Еней покидає Дідону, вона в розпуці накидається на нього:

*Поганий, мерзський, скверний, брудкий,
Нікчемний, ланець, кателік!
Гульвіса, пакосний, престидкий,
Негідний, злодій, еретик! (I, 56)*

З іншого боку мова Котляревського прекрасна, поетична, яка нагадує наші старі історичні думи:

*Не хмара сонце заступила,
Не вихор порохом вертить,
Не галич чорна поле вкрила,
Не буйний вітер се шумить:
Се військо йде всіма шляхами,
Се ратне брязкотить збруями,*

В Ардею-город поспіша. (IV, 122)

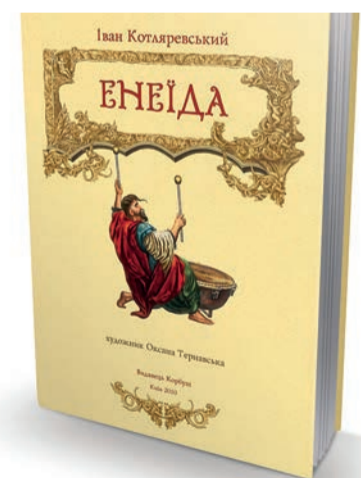
*Або його апострофа до сну:
О сон! з тобою забуваєм
Все горе і свою напасть;
Через тебе сили набираєм,
Без тебе ж мусили б пропасть.
Ти ослабівших укріпляєш,
В тюрмі невинних утішаєш,
Злодіїв сницями страшиш;
Влюблених ти до купи зводиш,
Злі замисли к добру приводиш,
Пропав – од кого ти біжиш. (V, 4)*

Цілоком у романтичному стилі написані наступні рядки, які вже нагадують майбутнього Шевченка і його прив'язаність до козацької доби:

*Гребці і весла положили
Та сидя люлечки курили
І кургикали пісеньок;
Козацьких, гарних запорозьких.*

*Про Сагайдачного співали,
Либонь співали і про Січ,
Як в пікінери набирали,
Як мандрував козак всю ніч;
Полтавську славили шведчину,
І неня як свою дитину
З двора провадила в поход. (III, 2–3)*

Найбільша заслуга Котляревського для української літератури полягає в тому, що з-під його пера вийшов твір, який можна без найменшого сумніву назвати «українським національним епосом». Котляревський мав відвагу писати літературні твори забороненою пониженою мовою і тим самим дав доказ, що українська мова, своїм багатством і красою, має усі передумови бути справжньою літературною мовою. Без Котляревського Україна мабуть втратила б ще більше творчих сил, не лише на літературному полі, але також і в музиці, в малярстві та в інших ділянках. Наш поет залишив по собі великий вагомий твір, яким він започаткував нову українську літературу і показав майбутнім поколінням, що наша рідна мова – українська мова, це неоцінений скарб, її належить плекати і нею дорожити. Іван Котляревський гідний називатися Батьком Українського Письменства.

В останньому часі виходять в Україні видання «Енеїди» українською мовою. Одне з останніх: Іван Котляревський, Енеїда, художник Оксана Тернавська, видавець Корбуш 2017, ISBN 978–966–2955–22–4.

Повне видання перекладу на німецьку мову: Ivan Kotljarev's'kyj, Aeneida, Deutsch von Irena Katschaniuk-Spiech, München 2003, Herausgeber: Ukrainische Freie Universität München und Ludwig-Maximilians-Universität München, ISBN 3–928687–47–6

Для «ХГ» Ірина Качанюк-Спєх

НА МАЛЬДІВАХ

(Нотатки подорожнього)

На Українських Мальдівах – Кінбурнській косі подорожній опиняється в майже первозданному світі природи: ідеально прозоре море, білий пісок, давній ліс, безмежний степ, безліч птахів... Кінбурнська коса – це місце, де можна повністю розслабитися, забути про час, відпочити душею і тілом від міської метушні, послухати шум морської хвилі, засмагнути, накупатися, попірнати, насолодитися тишею, свіжим вітром і криком чайок.

Розташована вона в Очаківському районі Миколаївської області між Дніпро-Бузьким лиманом і Ягорлицькою затокою. Частина півострова Кінбурн належить до Миколаївської області, а частина до Херсонської. У травні тут квітнуть орхідеї, а над головою кружляють пелікани. З одного боку косу омиває Чорне море, а з іншого – Дніпро-Бузький лиман. Тут 22 кілометри майже безлюдного пляжу – скільки очі бачать.

Кінбурнська коса – національний заповідник. Тут знаходиться Національний природний парк «Білобережжя Святослава», де живуть рожеві фламінго. Сам по собі Кінбурнський півострів має довжину близько 40 кілометрів та ширину 8–10 км. Із півночі півострів омивають води Дніпро-Бузького лиману, з південного сходу – Ягорлицької затоки, з півдня – Чорного моря і лише на сході він з'єднаний із сушею.

Кінбурнська коса – один із семи великих піщаних масивів, який утворився на місці древньої дельти Дніпра. Неоцінимим природним багатством цього куточка Причорномор'я є велика кількість озер. Частина з них розміщена вище рівня моря і живиться переважно атмосферними опадами. Ці озера прісні, мілководні, відомі ще як «солодкі саги». У живленні інших водойм важливе значення мають морські води, які просочуються крізь піщані товщі. Вода в цих озерах солоня. У спеку вона випаровується, утворюючи на дні суцільний шар солі. Споконвіку чумаки на волах по Чумацькому шляху приїздили сюди за сіллю. Іноді тут залягають товщі цілющих грязей. Багато хто приїздить сюди для лікування суглобних хвороб в озерах лікувальної грязі.

Одна з цікавих і визначних особливостей природного оточення Кінбурнської коси – невеличкі дубово-березові, осикові й віль-

хові гайки, розкидані по низинах серед піщаних просторів півострова. Це рештки знаменитої Гілеї – країни лісів у пониззі Дніпра, яка за описами старогрецького історика Геродота, існувала тут у V столітті до нашої ери. Трохи згодом, у 971 році, на косі зимував і князь Святослав із своїм полком.

МІСЦЕ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ

Кінбурн перекладається з турецької, як «гострий, вузький мис, коса». Півострів був названий на честь форту Кінбурн XVI століття, який був побудований османами для захисту річки Дніпро. Фортеця часто була в центрі конфлікту між османами, з одного боку, і українськими козаками, пізніше росіянами, з іншого боку.

Разом з Очаківською фортецею, що розташовувалася напроти, Кінбурнська фортеця контролювала судноплавство між Дніпровсько-Бузьким лиманом і Чорним морем. Мала кілька бастионів з далекобійною артилерією, довжина її кам'яних стін становила близько 100 метрів. У її межах розміщувалися 80 будинків і мечеть. Тут знаходився один з центрів работорівлі.

У 1669, 1688 і 1692 роках на Кінбурн нападали запорозькі козаки. 8 червня 1736 року фортецею оволоділи російські та запорозькі війська, але 1739 року вона була повернена Туреччині. У 1771–73 роках перебувала в облозі російських військ і не раз ними штурмувалася, а 1774 року була приєднана до російської імперії.

7 вересня 1787 року розпочалася чергова російсько-турецька війна. У цій війні запорозьці, як і в минулих війнах, мали бути авангардом російської армії. Трагедія їх полягала в тому, що тепер вони

мали битися, окрім турецького флоту, ще й із запорожцями-задунайцями, які були вимушені увійти до складу турецьких військ.

І зустріч їх в бою не забарилася. В кінці вересня 1787 року турецьке командування вирішило захопити Кінбурнську фортецю, в якій знаходився російський генерал Олександр Суворов зі своїм корпусом. Бій був жорстоким. На оточену фортецю турки кидали десант за десантом. Російські війська спливали кров'ю, сам Суворов був важко поранений, але бою не покидав. 1 жовтня на допомогу корпусу яничарів турки направили майже 4 тисячі козаків Задунайської Січі. Побачивши свіжий десант, Суворов запросив допомоги Лиманської козацької флотилії.

Козацька ескадра Сидора Білого вийшла назустріч ворожому десанту, але, побачивши в чайках своїх братів-запорозьців, домовилися з ними не воювати і, пострілявши для вигляду з гармат,

козацькі ескадри повернулися кожна до своїх берегів: Сидір Білий – до Суворова, а задунайці – до Очакова. Фактична відмова задунайських козаків від штурму позицій російських військ дозволила Суворову разом з пішими козаками скинути яничарів у лиман, чим і завершилась оборона Кінбурна. Після невдалого штурму Кінбурна зі Стамбула на підмогу туркам в Очаків незабаром прибула ескадра із 50 кораблів на чолі з капудан-пашею Ескі-Гасаном.

Рано-вранці 21 травня турецькі кораблі вийшли на рейд Васильківської Січі і розпочали інтенсивний обстріл коша. Запорозьці якраз відбували молебень і не спішили, турки не наближались, а їхні ядра з далекої дистанції шкоди флотилії не чинили. Після молебню Сидір Білий посадив козаків на весла і, вишикувавшись бойовим порядком, розпочав атаку турецьких кораблів. Та Гасан-паша бою не прийняв і відвів свою ескадру до Очакова. Це була, так би мовити, проба сил. І сил нерівних. У складі турецької ескадри нараховувалося 10 лінійних кораблів, 6 фрегатів та понад 40 менших кораблів. У козаків – лише чайки і скампаеві. Та більша маневреність козацьких чайок, ніж трьохпалубних фрегатів і визначила перевагу козацького флоту у великій битві, що сталася у Дніпровському лимані 7 червня. Гасан-паша повів на Лиманську флотилію аж 57 своїх грізних бойових кораблів. Під час сильного вітру на веслах зі спущеними вітрилами, взявши на буксир неповороткі скампаеві, Сидір Білий атакував турецький флот. У цьому бою турки втратили три лінійних кораблі і змушені були відступити в Очаків.

Символічна могила Сидора Білого на місці Кінбурнської фортеці

Продовження на 8 стор. ▼

НА МАЛЬДІВАХ. (Нотатки подорожнього)

▼ Продовження. Початок на 7 стор.

17 червня у лимані поблизу Очакова спалахнув новий морський бій. Кілька кораблів Ескі-Гасана, маневруючи на мілководді, сіли на міліну. Лиманська козацька флотилія сміливо їх атакувала. Від дії знаменитих козацьких «мін» в повітря злетіло шість турецьких фрегатів, три лінійних кораблі та біля десятка сандалів. Берегові батареї Суворова не дозволяли турецькому флоту організувати бойовий ордер, що змусило турецький флот втікати від козацької флотилії у відкрите море. Проте і запорожці, хоч і виграли битву, понесли втрати. Під час абордажних боїв загинуло 18 козаків, в полон потрапило 235 козаків, картечю було смертельно поранено і кошового отамана Сидора Білого. Після бою козаки доставили пораненого Сидора Білого в Кінбурнську фортецю. Для його лікування Олександр Суворов, вражений козацькою звитягою у морському бою, надіслав своїх найкращих лікарів. Та це не допомогло кошовому.

Помер Сидір Білий 20 червня 1788 року у віці 53 років. Поховали свого отамана козаки за старим запорозьким звичаєм (під гарматну пальбу) в Олександрійській церкві Кінбурнської фортеці.

Протягом 1789 року бої біля Кінбурну продовжувалися, у них брали участь чорноморські та бузькі козаки. 1790 року Кінбурнську сторону з фортецею приєднали до території Чорноморського козацького війська і створили тут центр військової паланки. За умовами Ясського мирного договору 1791 року Туреччина визнала перехід Кінбурну до російської імперії. На середину 19 ст. фортеця являла собою квадратний форт з кутівими бастіонами, круговою батареєю та земляним укріпленням з боку коси.

1855 року під час Кримської війни 1853–1856 років на Кінбурнській косі висадився англо-французький десант і відрізав фортецю з суші, а флот союзників бомбардував її укріплення. Після нетривалого опору залога фортеці капітулювала. По закінченні війни фортецю не відновлювали, а 1857 року ліквідували. На сьогодні тут збереглися лише залишки земляних валів...

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ: НАОДИНЦІ З МОРЕМ ТА ПРИРОДОЮ

Пройшли роки. У кінці 1991 року нарешті закінчилася багаторічна російська окупація Кінбурну, нащадки чорноморських козаків

отримали можливість вільно жити на власній землі.

У найбільшому селі Покровці на Кінбурні нині зареєстровано близько 800 мешканців. Колишня закрита для відвідувачів прикордонна зона знайшла свою спеціалізацію у зеленому туризмі. Хоча туристичний сезон триває на Кінбурнській косі лише з початку травня по кінець вересня, зелений туризм здатен якщо не повністю, то хоча б частково зайняти місцеве населення. Він дає змогу жителям Покровки та навколишніх хуторів збільшувати свої доходи, створювати економічні передумови для розвитку територіальної громади.

Традиція виїжджати на лоно природи виникла ще в стародавньому Римі. Тепер цей напрямок одержав широке поширення на теренах Європи. Зелений туризм не тільки дозволяє істотно заощадити бюджет, але також дозволяє долучитися до чогось нескінченно величного і прекрасного...

Тетяна Ларіна свого часу приїхала відпочивати на Кінбурнську косу з Миколаєва, але закохалася в Українські Мальдіви, та згодом придбала тут стару хату, яка стала початком екоготелю «Ларіна дача». Нині двохзірковий готельний комплекс складається з декількох котеджів та двох невеликих будинків. Туристам три рази на день на веранді пропонується меню зі страв домашньої кухні, а також тут можна ще замовити страви на мангалі. Під час відпочинку на «Лариній дачі» мені особливо до вподоби стали рибні страви. За тиждень я поласував тут і запеченою кефаллю, і смаженими бичками, і котлетами з карася.

Зіркою бази відпочинку є кіт Маклай, доброзичливий, чарівний і спокійний, він поводить себе як справжній менеджер екоготелю. Від бази відпочинку до морського пляжу – 15–20 хвилин пішки.

Дорога до моря йде через степ та вбрід через солоні озера. Але яка тут краса!

Віддаленість екоготелю від цивілізації зробила мій український відпочинок дійсно спокійним та приємним. Сидячи ввечері біля багаття, під яскравими південними зірками, слухаючи шум моря, я відчував повне єднання з природою.

УКРАЇНЦІ, МИ ВРЯТОВАНІ

Мешканці кінбурнських хуторів сформували свою культуру та звичаї. Перший на Кінбурні біля причалу «Нібулон» мене привітанням «Слава Україні!» зустрів пан Віктор – водій мініавтобуса-всюдихода, котрий по пісках Кінбурну доставляє туристів до місць відпочинку. До речі, на Кінбурні немає ані метру дороги з твердим покриттям, тому їздити місцевими шляхами можна тільки на позашляховиках. Лобове скло мініавтобуса прикрашає національний прапор. Якраз був день позачергових виборів до Верховної Ради України і пан Віктор проінформував, що місцеві українці проголосували саме за «Європейську солідарність» та «Голос». А ще дорогою він згадав про свої приємні враження від зустрічі з покійним В'ячеславом Чорноволом у Миколаєві. Виявилось, що в нас був спільний знайомий, достойний син України. Біля частини садіб у Покровці та Ковалівці на щоглах постійно знаходяться національні прапори. Це означає, що тут мешкають українці. Їх авто теж прикрашає національна символіка.

Вмикаючи вечорами радіоприймач, я не міг на різних хвилях впіймати хоча б одну українську радіостанцію, проте добре транслювалося «Радіо Росії». Про інформаційну безпеку в цьому краї лише можна говорити.

Питання віри тут теж складні. Щонеділі скликає дзвонами вірних Московська церква, що збудована за підтримки місцевої влади на місці старої ще козацької церкви. Місцевий піп тут явно не бідує, збудував собі цілу садибу за швейцарським проектом та приймає ціле літо на відпочинок своїх колег. А свідомим українцям потрібно їхати на Службу Божу в Миколаїв чи в Херсон. Але московську церкву в Покровці українці просто ігнорують. Також вони мають повну недовіру до політичних проектів на кшталт «Владімір Зеленський та його слуги народу». Люди відчувають недовіру до таких неукраїнських політиків та вважають нижче за свою гідність за таких голосувати.

Під час прогулянки Покровкою на сільській вулиці «Дерибасівська» радує око саморобний дороговказ українською мовою «Баштан. Кавуни, дині, огірки». Заходжу до садиби та вітаюся до господаря пана Олександра українською мовою. Господар радісно повідомляє мене, що українцям він продає свою продукцію дешевше і запрошує на баштан вибрати собі кавуна. Він родом із Хмельницької області, хата його збудована згідно з подільськими традиціями.

На жаль, на Кінбурні свідомі українці не є у повній більшості, але місцева влада вимушена з ними рахуватися.

Шлях назад. З Кінбурну до Очакова я повертався на катері «Бригадир Горич». Над рубкою на вітрі гордо розвивається національний прапор. Підходячи до Очакова, впадає в око Очаківська військово-морська база. Для Військово-морських сил України військові будівельники зі США там створюють Центр оперативного управління флотом. Його зводять на території Очаківської військово-морської бази, де зараз дислокується 5-а бригада надводних кораблів ВМСУ. Американські фахівці вже здали три об'єкти – оперативний центр ВМС України, ремонтну майстерню для катерів, а також контрольно-пропускні пункти по периметру охорони бази. Всі ці роботи оплачує американська сторона в рамках програми військової допомоги Україні.

Чому саме Очаків? Вибір Очакова як місця докладання зусиль американцями зовсім не випадковий. Тут базується 5-а бригада надводних кораблів ВМСУ, де зібрані кілька різнокаліберних суден, які вдалося вивести з Криму. Саме в Очаківі базується дивізіон 406-ї артилерійської групи і вже легендарний через свої операції на Донбасі 73-й центр спеціальних операцій. В операції під Іловайськом у серпні 2014 року брали участь 30 військовослужбовців 73-го Центру. При виході з оточення двоє з них загинули, троє потрапили в полон. Прорвалися 25 спецпризначенців, серед них і шестеро поранених. Слава героям!

Таким чином, можна сміливо говорити, що нині реалізується вкрай амбітний план формування українського флоту без опори на радянську спадщину.

**Для «ХГ» Дмитро Мірецький,
Міжнародна асоціація журналістів
(IFJ). Світлина автора статті
та Віктора Деренюка**